

لطایف نامہ

— ترجمہ مجالس النفائس امیر علی شیر نوائی —

فخری ہروی

تصحیح و تحقیق

ہادی بیدکی

- سرشناسه
عنوان قراردادای
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
فروست
شابک
وضعیت فهرست‌نویسی
یادداشت
یادداشت
یادداشت
عنوان دیگر
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
شناسه افزوده
شناسه افزوده
رده‌بندی کنگره
رده‌بندی دیوبی
شماره کتابشناسی ملی
- امیرعلی شیرنوائی، علی شیربن کیچکنه، ۸۴۴-۹۰۶ق.
مجالس النفائس. فارسی
لطایف‌نامه: ترجمه فخری هروی از مجالس النفائس امیرعلی شیر/ تصحیح و تحقیق هادی بیدکی.
تهران: انتشارات دکتر محمود افشار با همکاری انتشارات سخن، ۱۳۹۸.
۶۵۲ص.
مجموعه انتشارات ادبی و تاریخی موقوفات دکتر محمود افشار؛ شماره ۲۳۵.
گنجینه زبان و ادبیات فارسی دری؛ ۷۴.
۹۷۸-۶۲۲-۶۴۴۱-۳۷-۷
فیبا
واژه‌نامه.
کتابنامه: ص. [۶۴۱] - ۶۵۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.
نمایه.
ترجمه فخری هروی از مجالس النفائس امیرعلی شیر.
شعر فارسی -- قرن ۹ق. -- مجموعه‌ها
Persian Poetry -- 15th Century -- Collections
شاعران ایرانی -- قرن ۹ق. -- سرگذشتنامه
Poets, Persian -- 15th Century -- Biography
فخری هروی، محمدبن امیری، قرن ۱۰ق.، مترجم
بیدکی، هادی، ۱۳۶۶-، مصحح
PIR ۴۱۵۰
۸فا۱/۳۳۰۸
۵۸۵۷۵۴۱

لطائف نامه

ترجمه مجالس النفائس امیر علی شیر نوائی

فخری هروی

تصحیح و تحقیق

دکتر هادی بیدکی

مجموعه انتشارات
ادبی و تاریخی
موقوفات دکتر محمود افشار

[۷۴]

گنجینه زبان و ادبیات فارسی دری

هیأت گزینش کتاب و جایزه

دکتر سید مصطفی محقق داماد - دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی - دکتر زاله آموزگار - دکتر جلال خالقی مطلق
دکتر حسن انوری - دکتر فتح الله مجتبایی - دکتر محمود امیدسالار - کاوه بیات
دکتر محمد افشین وفایی (مدیر انتشارات)

درگذشتگان

ایرج افشار - دکتر سید جعفر شهیدی - دکتر جواد شیخ الاسلامی - دکتر اصغر مهدوی - دکتر یحیی مهدوی

لطایف نامه

ترجمه و جالس‌الناس امیرعلی شیرنوائی

فخری هروی

تصحیح و تحقیق دکتر هادی بیدکی

گرافیسیت، طراح و مجری جلد
صفحه‌آرا: زینب نورپور جویباری
لینتوگرافی: کاوه حسن بیگلر
چاپ متن: آزاده کوثر
صحافی: حقیقت
تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه
چاپ اول: ۱۳۹۸

انتشارات دکتر محمود افشار ناشر

خیابان ولی عصر، بالاتر از چهارراه پارک وی، خیابان عارف‌نسب، کوی لادن، شماره ۶
تلفن: ۲۲۷۱۷۱۱۴ دورنما، ۲۲۷۱۷۱۱۵
با همکاری انتشارات سخن
خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، خیابان وحید نظری، پلاک ۴۸
تلفن: ۵-۶۶۹۵۳۸۰۴ دورنما، ۶۶۴۰۵۰۶۲
تلفن تماس برای تحویل کتاب در تهران و شهرستان‌ها
۵-۶۶۹۵۳۸۰۴

شورای تولید

متولیان مقامی

رئیس مجلس - رئیس دیوان عالی کشور - وزیر فرهنگ (وزیر آموزش و پرورش)
وزیر بهداشت و درمان و آموزش پزشکی - رئیس دانشگاه تهران (یا معاونان اول هر یک از این پنج مقام) (طبق ماده ۲ و قننامه)

متولیان منصوب و منسوب

دکتر سید مصطفی محقق داماد (رئیس شورا) - دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی (جانشین: دکتر محمد اسلامی - بازرس)
سید محمود دعایی - دکتر علی محمد میر (جانشین: دکتر احمد میر)
ساسان دکتر افشار - آرش افشار (بازرس)

هیئت مدیره (منتخب شورای تولید)

دکتر سید مصطفی محقق داماد (رئیس هیأت مدیره) - ایراهیم ابراهیمی (نایب رئیس هیئت مدیره، معاون قضائی دیوان عالی کشور)
دکتر محمد افشین وفایی (مدیر عامل) - معصومه پاک‌راد (خواننده دار)

درگذشتگان

دکتر مهدی آذر - حبیب الله آموزگار - دکتر جمشید آموزگار
ایرج افشار، سرپرست عالی و بازرس (منصوب واقف، از ۱۳۶۳-۱۳۸۹) - مهر بانو دکتر افشار
مهندس نادر افشار - بهروز افشار یزدی - دکتر سید جعفر شهیدی، رئیس هیأت مدیره (از ۱۳۶۳ تا ۱۳۸۳)
دکتر جواد شیخ الاسلامی - اللهیار صالح - دکتر منوچهر مرتضوی - دکتر اصغر مهدوی - دکتر یحیی مهدوی - دکتر محمدعلی هدایتی

یادداشت واقف

اول

طبق ماده ۲۳ وقفنامه اول مورخ یازدهم دی ماه ۱۳۳۷ ه. ش. درآمد باید صرف ترجمه و تألیف و چاپ کتب و رسالات که با هدف این موقوفات موافق باشد و همچنین کمک به مجله آینده در صورت احتیاج و احتمالاً دادن جوایز به نویسندگان به شرح دستور این وقفنامه گردد.

دوم

هدف اساسی این بنیاد ملی طبق ماده ۲۵ وقفنامه تعمیم زبان فارسی و تحکیم وحدت ملی در ایران می باشد. بنابر این کتبی که با بودجه این موقوفات منتشر می شود باید مربوط به لغت و دستور و ادبیات فارسی و جغرافیای تاریخی و تاریخ ایران باشد. کتب کلاسیکی مدارس عمومی نباید با درآمد این موقوفات چاپ شود.

سوم

طبق ماده ۲۶ مقداری از کتب و رسالات چاپ شده با بودجه این موقوفات باید به طور هدیه و به نام این موقوفات به مؤسسات فرهنگی، کتابخانه ها و قرائتخانه های عمومی ایران و خارج و بعضی از دانشمندان ایران و مستشرقین خارجی فرستاده شود.

چهارم

چون نظر بازگانی در انتشارات این موقوفات نیست و تا حدی تحمل زیان هم جایز است طبق ماده ۲۷ وقفنامه هیچ کتاب و رساله نباید کمتر از قیمت تمام شده و همچنین مبلغی زائد از بهای تمام شده با افزایش صدی ده تا بیست و پنج قیمت گذاری شود... این افزایش ۲۵ درصد به واسطه حداقل حق الزحمه فروشندگان و هزینه ای است که برای پست و غیره تحمیل می شود. از کتابفروشان تقاضا داریم که در این امر خیر ملی که ابداً جنبه تجارتي ندارد با ما یاری و تشریک مساعی بنمایند.

پنجم

بر اساس موافقت نامه دوم (مورخ ۱۳۵۲/۴/۱۲) که میان واقف و دانشگاه طهران به امضاء رسیده، قسمتهای مهمی از رقبات، مانند جایگاه سازمان لغت نامه دهخدا و محل مؤسسه باستان شناسی به طور رایگان به دانشگاه طهران واگذار شده و رقبات دیگری هم با درآمد آنها طبق ماده دوم برای اجرای مفاد وقفنامه که از جمله عبارت از دادن جوایز ادبی و نشر کتب تاریخی و لغوی راجع به ایران (به استثنای کتب درسی) می باشد در اختیار دانشگاه طهران قرار می گیرد که وصول نموده و به نام این موقوفات اعطا و نشر گردد.

ششم

چون طبق ماده ۳ موافقت نامه نامبرده مقرر شده است که از طرف ریاست دانشگاه یک نفر از متولیان این موقوفات که از طرف واقف به عضویت کمیته انتشارات بنیاد معین شده باشد برای سرپرستی اداره امور جوایز و نشر کتاب انتخاب شود ریاست دانشگاه آقای ایرج افشار را که از متولیان شورای تولیت است و از طرف واقف نیز به عضویت کمیته نامبرده معین شده به سمت سرپرست انتخاب و برقرار نمودند.

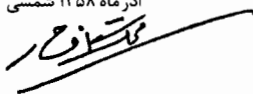
هفتم

چون نگارنده این سطور به واسطه کبر سن (۸۶ سال شمسی) از این پس نخواهم توانست به سرپرستی این کارها پردازم، از این پس تمام اختیارات خود را در انتخاب تألیف و ترجمه و خرید کتب و غیره به فرزند ارشد خود ایرج افشار واگذار کردم. در این چند سال اخیر هم که ده جلد از تألیفات خودم از طرف موقوفات به طبع رسیده با کوشش و سرپرستی وی بوده است. کسانی که مایل به همکاری در تألیف یا ترجمه و نشر کتاب هستند می توانند به او مراجعه کنند. تنها شرط کار موافق بودن تألیف و ترجمه با هدف های این بنیاد، یعنی ترقی ملت و کشور و تعمیم زبان فارسی و تکمیل وحدت ملی در ایران که وطن مشترک و زبان رسمی و ملی همه ایرانیان است می باشد.

هشتم

این یادداشت کلی برای چاپ در آغاز هریک از نشریات این بنیاد نوشته شده است.

دکتر محمود افشاری زدی
آذر ماه ۱۳۵۸ شمسی

تکمله سوم

کتبی که با بودجه این موقوفات طبع و توزیع می شود باید کاملاً منطبق با نیت واقف و هدف وقفنامه باشد. اگر همه تألیفات و مجموعه هایی که به قلم واقف منتشر شده و یا می شود صد درصد این مطابقت را ندارد به سبب این است که واقف قصد چاپ آنها را با مال خود داشت، ولی زمانی که دارایی خود را وقف عام مخصوصاً برای انتشارات کتب تاریخی و ادبی نمود چاپ کتب خود را هم که دارای همین جنبه هاست به عهده بنیاد واگذار کرد.

اما این مجوز آن نیست که تألیفات دیگر را هم از هر نوع که باشد و برسد چاپ نماید. کتب نظم و نثری از گذشتگان یا آیندگان با بودجه آن چاپ خواهد شد که هدف غایی واقف را که ترویج زبان دری و تحکیم وحدت ملی ایران است در بر داشته، کتبی که بویی از ناحیه گرایی و جدایی طلبی و حکایت از رواج زبان های خارجی به قصد تضعیف زبان دری و دیگر چیزهای تفرقه آمیز و روش ها و سیاست های فتنه انگیز داشته باشد نباید با بودجه این موقوفات طبع و توزیع شود.

نکته دیگر آنکه چون شاید برای چاپ کتب و فرهنگ نامه فارسی که دایره مانند یعنی انسیکلوپدی باشد و تاریخ کامل ایران که اوراق زیاد و هزینه بیشتر دارد، درآمد ماهیانه بنیاد کفاف خرج آنها را ندهد می توان با اندوخته بانکی این موقوفات چاپ نمود، به شرط آن که اجازه واقف در زمان حیات و موافقت شورای تولیت بعد از ممات یا هرکس و دستگاهی که قانوناً قائم مقام آنهاست باشد.

در تکمله دوم یادداشت واقف، منتشره در جلد سوم افغان نامه نگاشتم که کتب و رسالاتی که با بودجه این موقوفات چاپ می شود باید منزه باشد از تحریکات سیاسی، مخصوصاً آلوده نباشد به اغراض سیاسی خارجی در لفافه پژوهش تاریخی و ادبی ایران شناسی... و در پایان آن تکمله افزودم بیم داشتم که مبادا چنین رسالاتی سال ها بعد از ما نخواست و ندانسته، به وسیله این بنیاد چاپ شود. پس لازم بود که در این یادداشت تذکری داده شود... عمده مخاطب این یادآوری ها بنیاد موقوفات خود ماست نه مؤسسات انتشاراتی دیگر که هر یک روش خاص خود را دارد و ما دخالتی در کار آنها نداریم.

تا زمانی که نویسنده این سطور متولی هستم و فرزند دانشمند من، ایرج افشار که به رموز نویسندگی کاملاً آگاه می باشد سرپرست انتشارات این بنیاد است، موجبی برای نگرانی نخواهد بود و بعد از ما هم امید است که این روش ادامه یابد. ان شاء الله

تکمله و تبصره

یادداشت واقف چند روز پیش از درگذشت (۲۸ آذر ۱۳۶۲) برای اطلاع نویسندگان.

کتاب نظم و نثری از گذشتگان یا آیندگان که با سرمایه و درآمد این بنیاد چاپ و توزیع می‌شود باید منطبق با نیت واقف و هدف وقفنامه باشد و مروج زبان دری در قلمرو این زبان و تحکیم وحدت ملی و تمامیت کشور ایران باشد و بویی از ناحیه‌گرایی و جدایی‌طلبی ندهد، و حمایت و ترویج از لهجه‌های محلی و زبان‌های خارجی به قصد تضعیف زبان فارسی دری نکند. خلاصه آنکه این کتاب‌ها و رسالات باید منزله باشد از روش‌های تفرقه‌آمیز و سیاست‌های فتنه‌انگیز، چه به‌طور مرموز و چه علنی مخصوصاً نباید آلوده باشد به اغراض سیاسی خارجی در لفاظیه پژوهش تاریخی، نژادی یا ادبی و فرهنگی و ایران‌شناسی.

کتاب تاریخی و ادبی عالمانه خارجی که از عربی و ترکی و فرنگی و روسی به فارسی ترجمه می‌شود اگر دارای هر دو جنبه از سود و زیان باشد باید قسمت سودمند آنها ترجمه شود. قسمت زیان‌بخش اگر ترجمه شود باید به قصد مبارزه و مقابله عالمانه با آن باشد نه جاهلانه، زیرا گفته منطقی ممکن است مؤثر باشد، نه شائتاز و هوچی‌گری. این بنیاد در انتشارات خود باید در هر حال از دروغ و ناسزا پرهیز کند. به گفته نظامی گنجوی:

چون‌توان راستی را دج کردن دروغی را نباید خرج کردن

برای چاپ و انتشار کتاب و رسالات نه تنها هزینه و حق‌الزحمه نمی‌خواهیم، بلکه به سبب اهمیت فوق‌العاده سودمند بودن کتاب، جایزه نیز می‌پردازیم. این بنیاد در چاپ و انتشار کتاب‌های خود به‌طور مسلم ضرر مادی دارد، زیرا کمتر از ارزش تمام شدن از کاغذ و چاپ و غیره از راه فروش درآمد دارد. شاید بعضی تصور کنند که کار ما شبیه به معامله مرحوم ملانصرالدین باشد که تخم مرغ می‌خرید دانه‌ای دو شاهی، می‌پخت و رنگ می‌کرد و می‌فروخت یک شاهی! عقیده ما بر این است که اگر در این سود، ضرر مادی و مالی می‌کنیم سود معنوی که منظور ماست می‌بریم، و آن اینکه عقیده خود را که ترویج زبان دری و تحکیم وحدت ملی و تمامیت ارضی ایران است رواج می‌دهیم. این زبان را به حساب مصارف وقف در راه ایده‌آل و هدف ملی خود محسوب می‌داریم.

برای اطلاعات و توضیحات بیشتر لطفاً به تکمله منتشرشده در ابتدای کتاب‌های این بنیاد که اضافات و تفاوت‌هایی با هم دارد توجه فرمایید.

تقدیم به استادان بزرگوارم

دکتر محمدجعفر یاحقی

دکتر سید مهدی زرقانی

دکتر محمود فتوحی رودمعجنی

که در تمام دوران تحصیل یار و یاورم
بودند و هرچه آموختم از برکت وجود
آنهاست.

❖ فهرست مطالب ❖

در پناه زبان فارسی	۴۳
مقدمهٔ مصحح	۴۷
۱) احوال و آثار امیر علی شیر نوایی	۴۸
۱-۱) اصل و نسب	۴۸
۲-۱) دوران کودکی	۴۹
۳-۱) سفرها و تحصیلات	۴۹
۴-۱) فعالیت‌های ادبی	۵۰
۵-۱) اقدامات هنری	۵۲
۶-۱) فعالیت‌های علمی- فرهنگی	۵۴
۷-۱) فعالیت‌های دینی- عقیدتی	۵۵
۸-۱) اقدامات و مناصب سیاسی	۵۸
۹-۱) اقدامات عام‌المنفعه	۶۱
۱۰-۱) پایان عمر	۶۱
۱۱-۱) آثار مکتوب	۶۲
۱-۱۱-۱) آثار منظوم ترکی	۶۲
۲-۱۱-۱) آثار منثور ترکی	۶۴
۳-۱۱-۱) آثار فارسی	۶۶
۲) مجالس النفایس	۶۷
۳) احوال و آثار مترجم مجالس النفایس، فخری هروی	۷۰
۱-۳) اصل و نسب	۷۰
۲-۳) ایام جوانی	۷۱
۳-۳) سفرها	۷۱
۴-۳) پایان عمر	۷۳

۷۳	 (۵-۳) آثار مکتوب.
۷۵	 (۴) لطایف‌نامه
۸۰	 (۱-۴) چاپ‌های لطایف‌نامه
۸۰	 (۲-۴) نسخه‌های ما
۸۴	 (۳-۴) نسخه‌های دیگر
۸۶	 (۵) ضرورت تصحیح
۹۵	 (۶) شیوه تصحیح
۱۰۰	 علائم و اختصارات
۱۰۲	 تصویر آغاز و انجام نسخه‌های لطایف‌نامه
۱۰۹	 متن لطایف‌نامه
۱۱۷	 مجلس اول
۱۱۷	 امیر قاسم انوار
۱۱۹	 امیر مخدوم
۱۲۰	 حافظ سعد
۱۲۱	 خواجه ابوالوفا خوارزمی
۱۲۱	 مولانا حسین خوارزمی
۱۲۲	 شیخ آذری
۱۲۳	 مولانا کاتبی
۱۲۴	 مولانا اشرف خیابانی
۱۲۴	 خواجه عصمت‌الله
۱۲۵	 مولانا خیالی
۱۲۵	 مولانا بساطی
۱۲۵	 مولانا یحیی سبیک
۱۲۶	 میر اسلام غزالی
۱۲۷	 سید هاشمی
۱۲۷	 قاضی محمد امامی
۱۲۷	 مولانا محمد عالم

۱۲۸	مولانا قدسی
۱۲۸	مولانا روحی پاذری
۱۲۹	مولانا صاحب بلخی
۱۳۰	مولانا سیمی
۱۳۰	مولانا علی آسی
۱۳۰	مولانا علی شهاب
۱۳۰	مولانا محمدعلی شغانی
۱۳۱	مولانا طالعی
۱۳۱	مولانا طوسی
۱۳۱	بابا سودایی
۱۳۲	مولانا زاهدی
۱۳۲	مولانا امیری
۱۳۲	مولانا بدخشی
۱۳۳	مولانا محمدطالب جاجرمی
۱۳۳	مولانا برندق
۱۳۳	مولانا جنونی
۱۳۳	مولانا عارفی
۱۳۴	مولانا سلیمانی
۱۳۶	مولانا قدیمی
۱۳۶	مولانا مسیحی
۱۳۶	مولانا حاجی ابوالحسن
۱۳۷	مولانا قطبی
۱۳۷	مولانا نعیمی
۱۳۸	مولانا زین
۱۳۸	مولانا محمد جامی
۱۳۸	امیر شاهی

۱۴۱	مجلس دوم
۱۴۱	مولانا شرف الدین علی یزدی

۱۴۲	خواجه اوحد مستوفی
۱۴۳	مولانا عبدالوهاب
۱۴۳	خواجه فضل‌الله ابواللیثی
۱۴۴	مولانا علاء شاشی
۱۴۴	مولانا محمد تبادکانی
۱۴۵	شیخ صدرالدین رواسی
۱۴۵	میر حیدر مجذوب
۱۴۶	مولانا محمد عرب
۱۴۶	میر مفلسی
۱۴۸	مولانا عبدالقهار
۱۴۸	امیر یادگار بیگ
۱۴۹	مولانا طوطی
۱۵۰	مولانا ویسی
۱۵۰	مولانا ساغری
۱۵۱	مولانا فصیح رویی
۱۵۱	شیخ کمال تربتی
۱۵۲	درویش منصور سبزواری
۱۵۳	مولانا محمد معنایی
۱۵۳	سید کمال کجکولی
۱۵۴	خواجه مؤید مهنه
۱۵۴	خواجه مؤید دیوانه
۱۵۵	میر عماد مشهدی
۱۵۵	شاه بدخشان
۱۵۶	ابن لعلی
۱۵۶	مولانا یوسف شاه
۱۵۶	خواجه ابواسحاق
۱۵۷	سید کاظمی
۱۵۷	مولانا محمد معنایی
۱۵۸	خواجه خضر شاه استرآبادی

مولانا حاجی نجومی	۱۵۸
مولانا مسعود قمی	۱۵۹
حافظ یاری	۱۵۹
مولانا قنبری	۱۶۰
مولانا خسروی	۱۶۰
مولانا زینی	۱۶۰
مولانا ولی قلندر	۱۶۰
مولانا والهی	۱۶۱
مولانا حریمی	۱۶۱
مولانا عشقی	۱۶۲
مولانا عبدالوهاب اسفراینی	۱۶۲
خواجه یوسف برهان	۱۶۲
مولانا مشرقی	۱۶۳
مولانا هوایی	۱۶۳
مولانا قبولی	۱۶۳
مولانا محمدامین	۱۶۴
مولانا سعیدی	۱۶۴
مولانا میر ارغون	۱۶۵
مولانا صدر کاتب	۱۶۵
مولانا ایازی	۱۶۵
مولانا انیسی	۱۶۶
مولانا محمد آملی	۱۶۶
درویش نازکی	۱۶۶
مولانا کوثری	۱۶۷
سید مسلمی اسفراینی	۱۶۷
مولانا نظام	۱۶۷
مولانا یاری	۱۶۷
خواجه احمد مجلّد	۱۶۸
مولانا محمد نعمت آبادی	۱۶۸

۱۶۸	سیّد عبدالحق استرآبادی
۱۶۹	مولانا میر قرشی
۱۶۹	مولانا جوہری
۱۶۹	مولانا خاوری
۱۷۰	مولانا حلوائی
۱۷۰	مولانا ریاضی
۱۷۱	مولانا صفایی
۱۷۱	مولانا یوسف
۱۷۲	مولانا خاکی
۱۷۲	مولانا لطفی
۱۷۳	مولانا یقینی
۱۷۴	مولانا اتایی
۱۷۴	مولانا مقیمی
۱۷۵	مولانا کمالی
۱۷۵	مولانا لطیفی
۱۷۵	مولانا سکّاک
۱۷۶	میرزا حاجی سفدی
۱۷۶	نور سعید بیگ
۱۷۷	پهلوان حسین
۱۷۷	مولانا صانعی
۱۷۷	خواجہ مسیب
۱۷۸	مولانا بلال
۱۷۸	میر سعید کابلی
۱۷۹	میر محمد علی کابلی
۱۷۹	درویش بیگ
۱۸۰	میرزا بیگ
۱۸۰	امیر سیّد حسن اردشیر

۱۸۳	مجلس سوم
۱۸۳	مولانا نور الدین عبدالرحمان جامی

۱۸۴		امیر شیخم سهیلی
۱۸۶		مولانا سیفی
۱۸۶		مولانا آصفی
۱۸۸		مولانا بنایی
۱۸۹		مولانا کامی
۱۹۰		مولانا عالم
۱۹۱		مولانا حسن شاه
۱۹۱		مولانا شامی
۱۹۱		مولانا عبداللہ
۱۹۲		مولانا درویش مشہدی
۱۹۳		مولانا خرّمی
۱۹۳		سیّد قراضہ
۱۹۴		مولانا مقبلی
۱۹۴		مولانا شوقی
۱۹۵		درویش حسامی
۱۹۵		مولانا ضیاء تبریزی
۱۹۶		مولانا خلف تبریزی
۱۹۶		مولانا محوی
۱۹۶		مولانا نرگسی
۱۹۷		مولانا ساییلی
۱۹۷		مولانا جنتی
۱۹۸		مولانا انوری
۱۹۸		مولانا سرّی
۱۹۸		میر حاج
۱۹۹		مولانا مانی
۱۹۹		مولانا سلامی
۲۰۰		مولانا فارغی
۲۰۰		مولانا جمشید معنایی
۲۰۰		مولانا شہاب

- ۲۰۰ مولانا ابوطاهر
- ۲۰۱ مولانا مشربی
- ۲۰۱ مولانا وفایی
- ۲۰۱ مولانا حبیب
- ۲۰۱ مولانا [قرانی]
- ۲۰۱ مولانا شادی
- ۲۰۲ مولانا فنایی
- ۲۰۲ مولانا لطفی ثانی
- ۲۰۲ مولانا غیاث الدین محمد
- ۲۰۲ سیّد عبداللطیف
- ۲۰۳ مولانا سایللی
- ۲۰۳ مولانا وداعی
- ۲۰۳ مولانا بقایی
- ۲۰۳ مولانا مشرفی
- ۲۰۴ مولانا اصیللی
- ۲۰۴ مولانا کوثری
- ۲۰۴ مولانا هلالی
- ۲۰۵ مولانا دوست محمد
- ۲۰۵ مولانا ناصحی
- ۲۰۵ مولانا قبولی قندزی
- ۲۰۶ مولانا جانی
- ۲۰۶ مولانا آفتی
- ۲۰۶ مولانا زلالی
- ۲۰۶ سیّد نقیبی
- ۲۰۷ میر هاشمی
- ۲۰۷ مولانا صاحب
- ۲۰۷ مولانا مایللی
- ۲۰۷ مولانا قوسی
- ۲۰۸ مولانا نوری

۲۰۸	مولانا داعی
۲۰۸	مولانا صبحی
۲۰۸	مولانا مجنون
۲۰۹	مولانا ملک
۲۱۰	مولانا جلال الدین
۲۱۰	خواجه موسی
۲۱۰	مولانا امینی
۲۱۱	مولانا محمد طالب
۲۱۱	مولانا زیرکی
۲۱۱	مولانا وحدتی
۲۱۱	مولانا نادری
۲۱۲	مولانا زمانی
۲۱۲	مولانا سوسنی
۲۱۲	مولانا هلاکی
۲۱۳	مولانا غباری
۲۱۳	مولانا ریاضی
۲۱۴	مولانا طایری
۲۱۴	سید حزینی
۲۱۴	مولانا مهدی
۲۱۴	مولانا طایفی
۲۱۵	میر لوند
۲۱۵	سیدزاده منشی
۲۱۵	مولانا عاصمی
۲۱۵	مولانا طاهری
۲۱۶	مولانا مجنونی
۲۱۷	مولانا همدی
۲۱۷	مولانا نجمی
۲۱۷	مولانا صفاتی
۲۱۷	مولانا صافی

۲۱۷	میر سعید گوینده
۲۱۸	مولانا بوعلی
۲۱۸	مولانا شیخی
۲۱۸	مولانا هراتی
۲۱۸	مولانا بهشتی
۲۱۹	مولانا اهلی
۲۱۹	مولانا نرگسی
۲۲۰	مولانا خضری
۲۲۰	مولانا باطنی
۲۲۰	مولانا فضل‌ی
۲۲۰	مولانا شوخی
۲۲۱	مولانا ظاهری
۲۲۱	مولانا خلقی
۲۲۱	میر اسدالله
۲۲۱	میر احدالله
۲۲۲	میر حسین مشهدی
۲۲۲	مولانا کاشی
۲۲۲	مولانا زایری
۲۲۲	مولانا ضیایی
۲۲۲	مولانا عینی
۲۲۳	مولانا زیبایی
۲۲۳	مولانا سعید
۲۲۳	مولانا درویش علی شماع
۲۲۴	مولانا قلاشی
۲۲۴	مولانا گدایی
۲۲۴	مولانا واحدی
۲۲۵	مولانا معینی
۲۲۵	استاد محمد اوبهی
۲۲۵	قاضی زاده

۲۲۶	مولانا کوکبی
۲۲۶	مولانا محنتی
۲۲۶	مولانا شکری
۲۲۶	مولانا نوری کتّال
۲۲۷	مولانا حقیری
۲۲۷	مولانا اسیری
۲۲۸	مولانا سعد
۲۲۸	خواجه کلان بزاز
۲۲۸	خواجه منصور
۲۲۸	سلطان محمود
۲۲۸	مولانا نظام
۲۲۹	مولانا یاری
۲۲۹	مولانا دائمی
۲۲۹	بابا شوریده
۲۲۹	مولانا صوفی استرآبادی
۲۲۹	مولانا حمید
۲۳۰	مولانا بهشتی
۲۳۰	مولانا فغانی
۲۳۱	مولانا شراری
۲۳۱	مولانا فدایی استرآبادی
۲۳۱	مولانا محرمی
۲۳۱	مولانا عیانی
۲۳۲	مولانا والهی
۲۳۲	سید خنجر
۲۳۲	مولانا ناظری
۲۲۲	مولانا ذاتی

۲۳۶	میر سربرہنہ
۲۳۶	مولانا برہان الدین
۲۳۷	مولانا مسعود
۲۳۸	میر غیاث الدین عزیز
۲۳۸	استاد کمال عودی
۲۳۸	استاد علی کرمال
۲۳۸	مولانا خواندمیر
۲۳۹	حافظ شربتی
۲۳۹	میر مرتاض
۲۴۰	مولانا حسین واعظ
۲۴۱	میر خواند
۲۴۲	مولانا حمید الدین
۲۴۲	میر کمال الدین حسین
۲۴۳	میر اختیار
۲۴۳	مولانا بدخشی
۲۴۴	میر حسین معنایی
۲۴۵	سیّد جعفر
۲۴۵	سیّد غیاث الدین
۲۴۶	شیخ زادہ پورانی
۲۴۷	شیخ ابوالفضل
۲۴۷	خواجہ یوسف
۲۴۷	خواجہ یحییٰ
۲۴۷	سیّد اسد اللہ
۲۴۸	مولانا علی
۲۴۸	مولانا صفی
۲۴۸	حافظ جلال الدین محمود
۲۴۹	مولانا نامی
۲۴۹	مولانا عبدالواسع
۲۵۰	خواجہ سلطان محمد

۲۵۰	مولانا محمد نامنی
۲۵۱	مولانا نور
۲۵۱	مولانا شیر علی
۲۵۲	مولانا سلطان علی [مشهدی]
۲۵۲	مولانا سلطان علی [قائمی]
۲۵۳	درویش صوفی پیر سیصدساله
۲۵۳	مولانا وصلی
۲۵۴	مولانا غیاث الدین محمد
۲۵۴	شیخ زاده انصاری
۲۵۴	شیخ عبدالله
۲۵۵	خواجه محمود سبزواری
۲۵۵	استاد قل محمد
۲۵۶	مولانا شربتئی
۲۵۶	خواجه ابوسعید مهنه
۲۵۶	مولانا حاجی
۲۵۷	مولانا عبدالرزاق
۲۵۷	مولانا حاجی
۲۵۷	مولانا جمال الدین
۲۵۷	خواجه ابوالنصر
۲۵۸	خواجه حسین کیرنگی
۲۵۸	خواجه ابوطاهر
۲۵۸	خواجه قطب الدین احمد
۲۵۹	مولانا محمد خراسانی
۲۵۹	خواجه کمال الدین حسین
۲۵۹	خواجه عبدالله صدر
۲۶۰	مولانا فصیح الدین
۲۶۱	مجلس پنجم
۲۶۱	امیر دولتشاه

۲۶۲	 حسین علی جلایر
۲۶۳	 مولانا حاجی محمد
۲۶۳	 مولانا قاسم
۲۶۴	 پهلوان درویش
۲۶۴	 پهلوان حسین
۲۶۴	 محمد علی
۲۶۴	 میر حیدر
۲۶۵	 عبدالوهاب
۲۶۶	 سلطان حسین
۲۶۶	 محمد صالح
۲۶۷	 شیرم شغال
۲۶۷	 امیر عشقی
۲۶۷	 میر علی دوست
۲۶۸	 میر یامغورچی بیگ
۲۶۸	 محمد علی جلایر
۲۶۹	 مولانا کوکی
۲۶۹	 امیر ابراهیم
۲۶۹	 محمد جعفر
۲۷۰	 شاه قلی اوینغور
۲۷۰	 درویش عبداللہ
۲۷۰	 عبدالقہار
۲۷۱	 بیگ ملکی
۲۷۱	 ساقی

۲۷۳	 مجلس ششم
۲۷۳	 امیر احمد حاجی
۲۷۴	 خواجہ خورد
۲۷۴	 ابوالبرکہ
۲۷۷	 خواجہ خواوند

۲۷۷	امیر محمود برلاس
۲۷۷	مولانا فانی
۲۷۸	مولانا مؤمنی
۲۷۸	مولانا عارف
۲۷۹	مولانا بقایی
۲۷۹	مولانا خیری
۲۷۹	مولانا سایللی
۲۸۰	مولانا شمس
۲۸۰	مولانا صالحی
۲۸۰	درویش دهکی
۲۸۱	قاضی عیسی
۲۸۱	شیخ نجم
۲۸۱	ابراهیم شاه
۲۸۱	میر حبیب الله
۲۸۲	خواجه افضل
۲۸۲	مولانا شهیدی
۲۸۳	مولانا همایی
۲۸۳	مولانا خالدی
۲۸۳	مولانا یاری
۲۸۴	مولانا اهلی شیرازی
۲۸۴	مولانا میرکی
۲۸۵	مولانا فضل الله
۲۸۵	مولانا معین
۲۸۵	خواجه عماد
۲۸۵	مولانا بیضایی
۲۸۶	سید عماد
۲۸۷	مجلس هفتم
۲۸۷	امیر تیمور گورکان

۲۸۹	شاہ رخ میرزا
۲۸۹	ابابکر میرزا
۲۹۰	سلطان اسکندر شیرازی
۲۹۱	خلیل سلطان
۲۹۱	الغ بیگ میرزا
۲۹۱	بایسنغر میرزا
۲۹۲	بابر میرزا
۲۹۲	عبداللطیف میرزا
۲۹۳	سیّد احمد میرزا
۲۹۳	یعقوب سلطان
۲۹۴	جہان شاہ میرزا
۲۹۴	سلطان احمد میرزا
۲۹۴	با یقرا میرزا
۲۹۵	کیچیک میرزا
۲۹۵	سلطان بدیع الزمان میرزا
۲۹۶	شاہ غریب میرزا
۲۹۷	فریدون حسین میرزا
۲۹۸	محمد حسین میرزا
۲۹۹	مجلس ہشتم
۲۹۹	ابوالغازی سلطان حسین میرزا
۳۰۳	مجلس نہم
۳۰۴	قسم اول
۳۰۴	امیر علی شیر
۳۱۰	قسم دوم
۳۱۰	امیر عبدالباقی
۳۱۰	امیر سیّد شریف

فهرست مطالب ۳۱

۳۱۰	امیر محمد میر یوسف
۳۱۱	میرزا اصغر
۳۱۱	امیر ابراهیم سلطان صدر
۳۱۲	میر خورد
۳۱۲	سید حکیمی
۳۱۳	امیر افضل
۳۱۳	میر ابراهیم قانونی
۳۱۳	میر شریفی
۳۱۴	میر محمود
۳۱۴	میر همایون
۳۱۵	امیر قاسم
۳۱۵	میر هاشم
۳۱۶	قسم سیوم
۳۱۶	مولانا نظام الدین
۳۱۶	مولانا جلال الدین دوانی
۳۱۷	سعدالدین مسعود امیدی
۳۱۸	قاضی نورالله
۳۱۹	مولانا آگهی
۳۱۹	مولانا حسامی واعظ
۳۲۰	حافظ علی
۳۲۰	خواجه حافظ میر
۳۲۱	حافظ سلطان علی اوبهی
۳۲۱	بابا عبدالله چشمه ملان
۳۲۱	خواجه یحیی
۳۲۲	خواجه هاشمی
۳۲۲	مولانا امیر سبزواری
۳۲۲	مولانا نسیمی
۳۲۳	ملک احمد

- ۳۲۳ مولانا غیاث الدین محمد
- ۳۲۳ خواجہ ابوالقاسم
- ۳۲۴ مولانا عبدالمؤمن
- ۳۲۴ مولانا علی فیضی
- ۳۲۵ قسم چہارم
- ۳۲۵ مولانا حسن علی روغنگر
- ۳۲۵ مولانا زلالی
- ۳۲۶ مولانا زادہ مولانا عبدالغفار
- ۳۲۶ مولانا لقایی
- ۳۲۶ خواجہ عبداللہ فرنخودی
- ۳۲۶ خواجہ بہاء الدین
- ۳۲۷ خواجہ ایوب
- ۳۲۷ مولانا ساکنی
- ۳۲۷ مولانا صیوحی سمرقندی
- ۳۲۸ حافظ پناہی
- ۳۲۸ مولانا سلطان محمد خندان
- ۳۲۸ مولانا علاء الدین محمد کاتب
- ۳۲۹ مولانا عبدی قلندر
- ۳۲۹ مولانا نظام بدر
- ۳۲۹ مولانا محمود کاتب
- ۳۳۰ مولانا میر علی
- ۳۳۰ خواجہ ابوالقاسم
- ۳۳۰ مولانا جمشید منجم
- ۳۳۰ مولانا حاجی علی
- ۳۳۱ مولانا امان اللہ
- ۳۳۲ قسم پنجم
- ۳۳۲ مولانا عبدالسمد

۳۳۳	خواجه کلان معنایی
۳۳۳	مولانا علمی
۳۳۳	مولانا غیاث الدین محمد
۳۳۳	مولانا صدقی
۳۳۴	مولانا عارف
۳۳۴	مولانا ابلهی
۳۳۵	مولانا اخى زه گیر تراش
۳۳۵	مولانا حاجی محمد فوطه فروش
۳۳۵	مولانا سلطان علی دواپی
۳۳۶	مولانا صادقی
۳۳۶	مولانا شبلی
۳۳۶	مولانا صافی توزپوش
۳۳۷	مولانا غیاث الدین علی
۳۳۷	مولانا موالی
۳۳۷	مولانا غیاث الدین علی
۳۳۷	خواجه حافظ احمد
۳۳۸	مولانا حیدر کلوچه
۳۳۸	خواجه حافظی
۳۳۸	درویش قاسمی
۳۳۸	مولانا حیرتی
۳۳۹	مولانا پیامی
۳۳۹	مولانا حاجی محمد
۳۴۰	درویش محمد نقاش
۳۴۰	مولانا مجلسی
۳۴۰	مولانا صفایی کرمانی
۳۴۰	مولانا فیضی کاردگر
۳۴۱	مولانا شاه محمد
۳۴۱	مولانا رئیسی
۳۴۱	مولانا قطب الدین

- ۳۴۱ مولانا حاجی آشپز
- ۳۴۱ مولانا عبدالجلیل
- ۳۴۲ مولانا کوکی
- ۳۴۲ مولانا والہی سمرقندی
- ۳۴۲ مولانا ہجری اندجانی
- ۳۴۲ مولانا بقایی
- ۳۴۳ خواجہ سیف اللہ
- ۳۴۳ مولانا ذہنی اوردخانی
- ۳۴۳ مولانا مقصود تیرگر
- ۳۴۴ مولانا یوسفی
- ۳۴۴ مولانا دوست
- ۳۴۴ مولانا شہاب
- ۳۴۵ مولانا یقینی
- ۳۴۵ مولانا معزی
- ۳۴۵ مولانا اسمی
- ۳۴۵ مولانا بیدلی لنگ
- ۳۴۶ مولانا سروی
- ۳۴۶ میر عزیز
- ۳۴۶ مولانا محمود
- ۳۴۷ خواجہ طاہر محمد
- ۳۴۷ مولانا فرہادی
- ۳۴۷ مولانا صدر
- ۳۴۸ مولانا جزوی
- ۳۴۸ مولانا فتحی مرغانی
- ۳۴۸ مولانا خلقی بخاری
- ۳۴۸ مولانا میلی
- ۳۴۸ مولانا عبداللہ غشہ ای
- ۳۴۹ مولانا مقیمی
- ۳۴۹ مولانا روحی بخاری

۳۴۹	مولانا عشقی
۳۴۹	مولانا محمد صبوری
۳۵۰	مولانا رهایی
۳۵۰	مولانا علی بخاری
۳۵۰	مولانا بلایی
۳۵۰	مولانا طفیلی
۳۵۱	مولانا میرکا بخاری
۳۵۱	مولانا چرمی
۳۵۱	همایون سمرقندی
۳۵۱	فانی کور
۳۵۲	مولانا ذهنی
۳۵۲	مولانا لسانی
۳۵۲	مولانا سلطان محمود
۳۵۳	مولانا فغانی
۳۵۳	مولانا گلخنی
۳۵۳	مولانا وحیدی
۳۵۴	محبی نیشابوری
۳۵۴	دیوانه نیشابوری
۳۵۴	مولانا خماری
۳۵۴	سلیمان ترکمان
۳۵۵	مولانا ساقی
۳۵۵	مولانا شفایی
۳۵۵	استاد سید احمد غیجکی
۳۵۶	مولانا حالی
۳۵۶	مولانا خواجه خیابانی
۳۵۶	مولانا وصلی
۳۵۷	مولانا شاه حسین
۳۵۷	مولانا قیماق
۳۵۷	مولانا بیخودی

۳۵۷	مولانا افسری
۳۵۷	مولانا نادری
۳۵۸	مولانا ویسی
۳۵۸	مولانا عبدالله
۳۵۸	میرزا یوسف چل‌گری
۳۵۸	مولانا احمد سراج
۳۵۸	مولانا ظریفی
۳۵۹	مولانا عشرتی
۳۵۹	مولانا حالی
۳۵۹	مولانا باباجان
۳۶۰	کورلطیف
۳۶۰	مولانا لطفی
۳۶۰	شیخ‌زاده چبستری
۳۶۰	مولانا نوری
۳۶۱	آفاق‌بیگه جلایر
۳۶۲	مهستی
۳۶۲	مولانا فروغی
۳۶۳	مولانا غیائی
۳۶۳	مولانا خاصی
۳۶۳	مولانا وصفی
۳۶۳	مولانا علاء‌الملک
۳۶۴	مولانا قاسم عاصم
۳۶۴	مولانا هجری
۳۶۴	مولانا اسیری
۳۶۵	مولانا محمدعلی
۳۶۵	مولانا عبدالکریم
۳۶۵	میرزا علی خلیج
۳۶۵	مولانا فقیری
۳۶۶	مولانا جاروبی لنگ

مولانا سوادى	۳۶۶
مولانا نجمى	۳۶۶
مولانا بسمه چى	۳۶۶
مولانا قوسى	۳۶۷
مولانا مانى تبريزى	۳۶۷
حبیب معرف	۳۶۷
مولانا ابوالمعالى	۳۶۸
مولانا تابعى	۳۶۸
مولانا عبدالصمد	۳۶۸
مولانا شاه محمد	۳۶۹
درويش حيدر تونيانى	۳۶۹
شاه محمد قورچى	۳۶۹
مولانا درویش	۳۶۹
مولانا نورالله	۳۷۰
مولانا لوايى	۳۷۰
مولانا ماهرى	۳۷۰
مولانا پناهى	۳۷۰
مولانا اميرجان	۳۷۰
مولانا ضعيفى	۳۷۰
ملك معزالدين	۳۷۱
مولانا باقى	۳۷۱
مولانا فراقى	۳۷۱
مولانا زين الدين على	۳۷۲
مولانا محرمى	۳۷۲
ميرم سياه	۳۷۲
مولانا محرمى مير شكار	۳۷۳
مولانا قاسم غمزه	۳۷۳
قسم ششم	۳۷۴

- ۳۷۴ خواجه میرک
 ۳۷۴ مولانا حسن علی
 ۳۷۵ میرزا قاسم
 ۳۷۵ خواجه حسن قندهاری
 ۳۷۵ خواجه وجیه
 ۳۷۵ مولانا خواجه کلان
 ۳۷۶ مولانا مسعود

 ۳۷۷ قسم هفتم
 ۳۷۷ میرزا مقیم کی خسرو
 ۳۷۷ امیر قاسم ولدی
 ۳۷۷ مغول عبدالوهاب
 ۳۷۸ امیر رستم علی
 ۳۷۸ شاه ولد بیگ
 ۳۷۸ امیر محمد یوسف
 ۳۷۸ امیر مقصود غلام
 ۳۷۸ یار محمد رخنه
 ۳۸۰ سلطان محمد بخشی
 ۳۸۰ دوست حسن
 ۳۸۰ شاهک
 ۳۸۰ مولانا شهودی
 ۳۸۱ الغ بیگ
 ۳۸۱ امیر سلطان ولی

 ۳۸۲ قسم هشتم
 ۳۸۲ سلطان محمود میرزا
 ۳۸۲ سلطان مسعود میرزا
 ۳۸۳ بایسنغر میرزا
 ۳۸۴ ظهیر الدین محمد بابر پادشاه

فهرست مطالب ۳۹

عبيدالله خان	۳۸۵
محمد مؤمن ميرزا	۳۸۵
همايون ميرزا	۳۸۶
قسم نهم: خاتمه کتاب	۳۸۷
پیوست ها	۳۹۱
پیوست یکم: ترجمه دیباچه و شرح احوال شاعران از متن ترکی مجالس النقایس ..	۳۹۳
دیباچه	۳۹۳
مجلس اول	۳۹۵
مولانا مشتری	۳۹۵
مولانا علی دُرْدُزْد	۳۹۵
مولانا قانعی	۳۹۵
مولانا محیی	۳۹۵
اتمام مجلس اول مجالس النقایس	۳۹۵
مجلس دوم	۳۹۶
مولانا عبدالرزاق	۳۹۶
حافظ علی جامی	۳۹۶
مولانا عبدالصمد بدخشی	۳۹۶
مولانا ترخانی	۳۹۷
مولانا برو حی	۳۹۷
اختتام مجلس دوم	۳۹۷
مجلس سوم	۳۹۸
سیّد قطب	۳۹۸
مولانا قابلی	۳۹۸

۳۹۸	مولانا عبدالحق
۳۹۸	مولانا حریمی
۳۹۹	مولانا قلندر
۳۹۹	مولانا خلیل
۳۹۹	مولانا ہیبتی
۳۹۹	مولانا قنبری
۳۹۹	سیّد عارف
۳۹۹	مولانا عدیمی
۳۹۹	مولانا شبابی
۳۹۹	مولانا درویش
۴۰۰	مولانا عیانی
۴۰۰	مولانا محمد
۴۰۰	مولانا فخری
۴۰۰	مولانا رکنی
۴۰۰	حسن علی
۴۰۰	مولانا فتح اللہ
۴۰۱	مولانا اثیر الدّین
۴۰۱	مولانا ہجری
۴۰۱	مولانا نابی
۴۰۱	مولانا فخر الدّین
۴۰۱	مولانا مقصود
۴۰۱	مولانا شاہ علی
۴۰۱	مولانا قانع
۴۰۲	مولانا خضری
۴۰۲	مولانا فیضی
۴۰۲	مولانا زاری
۴۰۲	مولانا میر علی
۴۰۲	پہلوان کاتب
۴۰۲	ختم مجلس سوم

فهرست مطالب ۴۱

۴۰۳	مجلس چهارم
۴۰۳	میر عطاء اللہ
۴۰۳	مولانا معین واعظ
۴۰۴	سلطان ابراہیم مشعشع
۴۰۴	حافظ محمد سلطان شاہ
۴۰۴	مولانا فخری
۴۰۴	میر سید حسن باوردی
۴۰۵	مولانا شہاب
۴۰۵	میرک حسین
۴۰۵	مولانا شریف باغ شہری
۴۰۵	مولانا شاہ علی
۴۰۶	مولانا بھلول
۴۰۶	پایان مجلس چهارم
۴۰۶	مجلس پنجم
۴۰۶	بھلوان سلطان علی کشتی گیر
۴۰۶	میر ابراہیم
۴۰۶	پایان مجلس پنجم
۴۰۷	مجلس ششم
۴۰۷	مولانا ناصر الدین
۴۰۷	خواجہ علاء الدین
۴۰۸	پایان مجلس ششم
۴۰۸	مجلس ہفتم
۴۰۸	فریدون حسین میرزا
۴۰۸	بایسنغر میرزا
۴۰۸	سلطان مسعود میرزا
۴۰۹	سلطان علی میرزا

۴۰۹	سرانجام مجلس هفتم
۴۱۱	پیوست دوم: حواشی نسخه‌های لطایف‌نامه
۴۴۵	تعلیقات
۴۴۷	تعلیقات عام
۴۶۱	تعلیقات تاریخی
۴۷۷	تعلیقات جغرافیایی
۴۹۵	واژه‌نامه
۵۰۷	مأخذشناسی شاعران
۵۶۳	فهرست‌ها
۵۶۵	فهرست اسامی اشخاص
۵۹۳	فهرست اسامی اماکن
۶۰۵	فهرست کتب و رسالات
۶۱۱	فهرست اصطلاحات ادبی
۶۱۵	بیت‌یاب فارسی
۶۳۳	بیت‌یاب ترکی
۶۳۷	فهرست آیات و احادیث
۶۳۹	منابع

در پناه زبان فارسی

یکی از رسالت‌های مهم مراکز و بخش‌های زبان فارسی، پژوهش در زمینه‌های مشترک میان کشورهای آسیای مرکزی و تلاش برای پیدا کردن مشترکاتی است که در روزگاران گذشته تمام منطقه را از طریق زبان فارسی به گونه‌ای یکپارچه دربرمی‌گرفته و به ساکنان این سرزمین پهناور امکان می‌داده است که تمدن مشترک و سترگی را که بر بنیاد اصول هم‌زیستی و تعامل انسانی استوار بوده پی‌ریزی کند. تمدن بزرگ آسیای مرکزی که بنیادهای آن از عصر آمدن آریاها و ظهور زردشت پایه‌ریزی شده بود، در دوران اسلامی با استقبال از آیین جدید و برخورداری از ظرفیت‌های نوین اعتقادی و فرهنگی در پناه زبان فارسی به بارآوری دیرین خود ادامه داد و جنبه‌ها و جوانب تازه‌ای پیدا کرد و با رشد و گسترش زبان فارسی دری و باز شدن افق‌های نوین از قابلیت بیشتری برای باروری و شکوفایی برخوردار شد. پدید آمدن شخصیت‌های نام‌آور در عرصه‌های گوناگون و خلق آثار فراوان علمی و ادبی در طول قرون طلایی اسلام (سده‌های ۴ تا ۶ هجری) و پس از آن، منطقه آسیای مرکزی را به قلب جهان اسلام بدل کرد و سبب شد که شراره‌های دانش و معرفت بر دوش زبان فارسی از این منطقه به داخل فلات ایران زبانه کشد.

متأسفانه این یکپارچگی و بارآوری در دوره‌های بعد پایدار نماند و از سده‌های نهم و دهم هجری به‌ویژه پس از جانشینان تیمور، رو به گسست و ناپایداری نهاد. با همه این احوال، در همین دوره هم کسانی بودند که با نفوذ علمی و معنوی خود توانستند سخنگوی کل منطقه باشند و قلمرو زبان و فرهنگ آریایی را گسترش دهند.

شخصیت‌هایی همچون عبدالرحمن جامی و امیر علی شیر نوایی از این زمره‌اند. تا آن‌جا که امروز هم که این سرزمین فرهنگی از نظرگاه جغرافیای سیاسی میان کشورهای گوناگون تقسیم شده، این افراد به عنوان نقطه اتصال فرهنگی کشورهای منطقه مطرح نظرند، به طوری که هر یک از این کشورها این افراد را با افتخار به خود منتسب می‌دارند. حال آن‌که در واقع جامی و نوایی که از جام و هرات برخاسته و در سمرقند بالیده‌اند و آثاری به زبان فارسی پدید آورده و بعد هم بساط علم و دانش را در هرات گسترده و هر دو همان‌جا هم سر بر خاک نهاده‌اند، همان قدر می‌توانند به افغانستان تعلق داشته باشند که به ازبکستان یا ایران و تاجیکستان.

به طور مشخص نوایی علاوه بر نقش بینا فرهنگی مهمی که دارد به دلیل خدمات ویژه‌اش به زبان و فرهنگ ترکی برای کشور ازبکستان به طور خاص و برای همه ملت‌های ترک زبان منطقه و جز آن به طور عام، از احترام فائق و قدرمندی خاصی برخوردار است. نوایی برای اولین بار با طرح نظریه استقلال زبان ترکی جغتایی و خلق آثار مهم و سزاوار توجهی به این زبان، توانست در عمل اهمیت زبان ترکی را که تا آن زمان نتوانسته بود به عنوان یک زبان مستقل عرض اندام کند، نشان دهد و خود با این زبان آثار قابل توجهی پدید آورد که بعدها توانست حتی در کنار زبان فارسی که قرن‌ها در آسیای مرکزی تنها زبان ادب و فرهنگ بود، مطرح شود.

نوایی پس از تألیف کتاب محاکمة اللغتين، مجالس النقایس را که تذکره‌ای شامل و جامع بود به زبان ترکی پدید آورد، به طوری که پس از آن عملاً بازار ترکی‌سرایی گرم شد و آثار زیادی به این زبان پدید آمد.

شاعران همیشه و در طول تاریخ برای رسیدن به برخورداری و تثبیت نام و آثار به حاکمان و ارباب قدرت نیازمند بوده‌اند. نوایی هم در این میان با آنکه به برکت همدرسی با شاهزاده سلطان حسین بایقرا و به مدد اموالی که از پدر برای او مانده بود، عملاً از اقران و امثال خود بی‌نیاز بود، با این حال هم سلطان حسین به او احترام و علاقه خاصی داشت و هم به رغم بی‌علاقگی‌اش به کارهای سیاسی، از وجود او همچون یک مشاور و وزیر استفاده می‌شد.

نظر به همین ملاحظات و نیز به دلیل نقش اساسی نوایی در تقریب فرهنگی میان

ملت‌های منطقه و سهم عمده او در بالندگی فرهنگی مشهدالرضا و خدماتی که در زمان حضور خود در مشهد به آستان مقدس علی بن موسی الرضا کرده بود، همیشه برای ما در دانشگاه فردوسی مشهد مهم بوده است، به طوری که چند سال پیش (بهمن ۱۳۹۳) توانستیم در مرکز مطالعات اجتماعی فرهنگی آسیای مرکزی این دانشگاه همایش بزرگی با عنوان «همایش بین‌المللی اندیشه‌ها، آثار و خدمات امیر علی شیر نوایی» برگزار کنیم.

همه آثار نوایی در سیر ادبیات فارسی و به ویژه در دامنه ادبیات عصر تیموریان و مکتب ادبی هرات بسیار مهم و سزاوار هرگونه عنایتی بوده و هست. اما مجالس النفایس از اهمیت عام‌تری هم برخوردار است. این کتاب با همه اجمال می‌تواند آینه گویایی باشد از ادبیات فارسی قرن نهم و دورنمایی از سیر شعر فارسی و فنون آن در سراسر ممالک فارسی‌زبان آن زمان، از سمرقند تا شیراز و از بدخشان تا تبریز. بنابراین علاوه بر روشن کردن وضع ادبیات در سده نهم، می‌تواند برای مطالعه در سیر شعر و ادب فارسی به طور عام نیز حائز اهمیت باشد.

اهمیت چندجانبه این تذکره سبب شد که چند سال بعد از تألیف چند بار به فارسی ترجمه شود که نخستین آنها ترجمه سلطان محمد امیری هروی متخلص به «فخری» است با عنوان مستقل لطایف‌نامه که از طرف مترجم هم بسیار و از آن جمله فصلی خاص به عنوان مجلس نهم بر کتاب افزوده شده است. از این ترجمه چند چاپ هم در دست بود که متأسفانه هیچ‌کدام از آن‌ها و جاهت یک چاپ کامل و انتقادی را نداشت. وقتی دوست عزیزم، آقای دکتر هادی بیدکی قصد خود را مبنی بر ارائه تصحیح جدیدی از ترجمه فخری با ما در میان گذاشت، در مرکز مطالعات اجتماعی فرهنگی آسیای مرکزی دانشگاه فردوسی از این کار استقبال شد و خود من که مدخل مجالس النفایس را به تازگی برای دانشنامه زبان و ادب فارسی فرهنگستان زبان نوشته و به ضرورت این کار واقف بودم، از این پیشنهاد استقبال کردم. اینک خرسندم که کار آقای بیدکی با نظارت مشترک دکتر سید مهدی زرقانی و بنده، با حواشی و تعلیقات و فهرس سودمند به پایان رسیده و به محضر ارباب فضل پیشکش می‌شود. کوشش مصحح محترم برای تحصیل نسخه‌های اصیل کتاب، مقایسه دقیق آن‌ها با اصل ترکی و

افزودن ترجمه بخش‌هایی که در برگردان فارسی فخری نیامده و اصلاح بدخوانی‌ها و افزودن سقطات چاپ‌های پیشین و تهیه فهرس و افزوده‌هایی چه در مطالب و چه در منابع برای روشن شدن ترجمه حال بسیاری از شاعران مطرح‌شده در این کتاب، گوشه‌ای از امتیازات کار آقای بیدکی نسبت به اهتمام مصححان قبلی است که درجه اهمیت کتاب را از هر جهت بالا می‌برد.

علاوه بر فخری هروی، چند تن دیگر هم متن مجالس‌النفیس را در دوره‌هایی نزدیک به عصر مؤلف به فارسی برگردانیده‌اند که هر کدام در جای خود اهمیت دارند. امیدواریم آقای دکتر بیدکی با حضور ذهن و اشرافی که بر موضوع پیدا کرده‌اند بتوانند در فرصت‌های بعدی این ترجمه‌ها را هم بر اساس دستنویس‌های موجود تصحیح و منتشر کنند.

در پایان ضمن تشکر از همکار محترم، جناب آقای دکتر سید مهدی زرقانی و مساعدت‌های ایشان برای نظارت بر سلامت کار دکتر بیدکی، لازم می‌دانم از جناب آقای دکتر محمد افشین‌وفایی و شورای علمی بنیاد موقوفات افشار که با روی باز نشر این اثر بینا فرهنگی را که بدون شک جزو منویات اصلی واقف آن، زنده‌نام دکتر محمود افشار یزدی بوده، برای چاپ در سلسله انتشارات آن بنیاد بلندنام پذیرفتند، صمیمانه سپاسگزاری کنم.

دکتر محمدجعفر یاحقی

استاد زبان و ادبیات فارسی

مدیر مرکز مطالعات اجتماعی فرهنگی آسیای مرکزی

دانشگاه فردوسی مشهد

مقدمهٔ مصحح

تذکره‌های شاعران از منابع مهم تاریخ ادبیات هستند و تاریخ ادبیات فارسی موجودیت یک صد سالهٔ اخیر خود را مدیون جریان ممتد و مهم تذکره‌نویسی است که از ربع اول قرن هفتم آغاز شده و تاکنون نیز ادامه دارد. به تعبیری، تذکره‌ها شالودهٔ تاریخ ادبیات فارسی را تشکیل داده‌اند و بخش اعظمی از مطالب کتاب‌های تاریخ ادبیات کنونی برگرفته از داده‌های آنهاست. تذکره‌ها انواع گوناگونی دارند و میزان اعتبار آنها نیز با یکدیگر متفاوت است. بعضی از تذکره‌ها در زمرهٔ مآخذ اصلی تاریخ ادبیات قرار دارند، اما برخی دیگر را باید نوعی منابع فرعی برشمرد. غیر از تذکره‌هایی که به معنای واقعی کلمه، تخصصاً دربارهٔ شرح احوال شاعران تألیف شده‌اند، آثار دیگری نیز در طول تاریخ نوشته شده که موضوع اصلی و محوری آنها معرفی و شرح احوال سرایندگان نیست، اما بخشی از مطالب آنها به این موضوع اختصاص دارد؛ کتاب‌هایی مانند حبیب‌السیر خواندمیر، اوصاف‌البلاد حسابی نطنزی و بهارستان جامی از این نوع هستند. تذکره‌ها را از لحاظ محدودهٔ زمانی باید در دو گروه عمومی و عصری جای داد. لباب‌الالباب عوفی (تألیف ۶۱۸ ق.) از تذکره‌های عمومی است که مطالب آن به عنوان نخستین تذکرهٔ موجود فارسی بسیار ارزشمند است. تذکرهٔ الشعرا دولت‌شاه سمرقندی (تألیف ۸۹۲ ق.) دومین تذکرهٔ عمومی موجود است که طبقات یک تا شش آن دربارهٔ شاعران قبل از قرن نهم است و طبقات شش و هفت و خاتمهٔ آن به سرایندگان سدهٔ نهم اختصاص دارد.

مجالس‌النفایس (تألیف ۸۹۶ ق.) سومین تذکرهٔ موجود دربارهٔ شاعران فارسی‌سرا و

بعضاً ترکی‌گوست که به زبان ترکی جغتایی تألیف شده و باید آن را اولین تذکره عصری نیز به شمار آورد. محتوای این تذکره مشتمل است بر معرفی و شرح احوال مختصری درباره سرایندگان قرن نهم و اوایل سده دهم. عمده مطالب مجالس‌النفایس حاصل دیدارها و آگاهی‌های شخصی مؤلف آن، امیر علی شیر نوایی است که آن را باید یکی از منابع دست اول تاریخ ادبیات سده نهم و نیمه اول قرن دهم، خصوصاً درباره شاعران کانون هرات دانست. این تذکره حلقه واسط میان تذکره الشعرای دولت‌شاه و تحفه سامی است، به طوری که محتوای مجالس‌النفایس در تکمیل مطالب تذکره دولت‌شاه است و تحفه سامی نیز حکم تتمه مجالس‌النفایس را دارد. مجالس‌النفایس یکی از معتبرترین و تأثیرگذارترین تذکره‌های شاعران است که فخری هروی چند سال پس از تألیف، آن را با عنوان لطایف‌نامه به فارسی ترجمه کرد و بعد از او چهار نفر دیگر نیز به ترجمه آن اهتمام ورزیدند.

۱) احوال و آثار امیر علی شیر نوایی

۱-۱) اصل و نسب

امیر نظام‌الدین علی شیر (هرات، ۹۰۶-۸۴۴ ق.) از امرا و ملازمان خاص سلطان حسین میرزا بود که از همان ایام کودکی مورد توجه پدر سلطان قرار گرفت و اجداد او نیز در زمره امرای اعظمی قرار داشتند که در زمان جانشینان امیر تیمور گورکان، از لقب ممتاز کوکلتاشی - برادرخواندگی - برخوردار بودند (عبدالرزاق سمرقندی، ۱۳۸۳: ۲/ ۱۰۰۳). امیر علی شیر از ترکان اویغوری بود و جدّ مادری او، امیر ابوسعید چیک منصب امیرالامرای بایقرا میرزا، برادر سلطان حسین میرزا را بر عهده داشت (ص ۳۰۴). پدر امیر علی شیر، امیر غیاث‌الدین کیچکنه از کاتبان فاضل و معتمد بابر میرزا بود (دولت‌شاه، ۱۳۸۵: ۸۹۱). او توانست در دربار سلطان ابوسعید میرزا منصب حکومتی به دست آورد، اما احترام و اعتباری ویژه نزد دیگران داشت (ص ۳۰۴).

امیر علی شیر دو برادر نیز به نام‌های امیر نظام‌الدین درویش علی و امیر نظام‌الدین شیخ بهلول داشت که اولی در عهد بابر میرزا حاکم قم و در عصر سلطان حسین امیر بلخ بود و دومی حکوم خوارزم و امارت دیوان اعلی را در عهد سلطان حسین بر عهده

داشت (خواندمیر، ۱۳۳۳: ۴/ ۴۶، ۱۹۰، ۲۳۸). میر سعید کابلی، میر محمدعلی کابلی و امیر سید آقا، دایی‌های امیر علی شیر بودند که اولی و دومی طبع شاعری داشتند (← ص ۱۷۹-۱۷۸) و سومی در عهد سلطان حسین فرماندهٔ قلعهٔ سرخس بود (خواندمیر، ۱۳۳۳: ۴/ ۱۲۷، ۱۴۳). همچنین، مولانا کمال‌الدین سلطان حسین و میر حیدر که تخلص شعری صبوحنی و ختمی داشتند، برادرزاده و پسر دایی امیر علی شیر بودند که اولی در پزشکی سر رشته داشت (← ص ۲۶۶؛ خواندمیر، ۱۳۷۲: ۲۳۶) و دومی در فنون نظامی سرآمد بود (← ص ۲۶۴).

۱-۲) دوران کودکی

هرات پس از مرگ شاهرخ میرزا (ف. ۸۵۰ ق.) جولانگاه کشمکش میان شاهزادگان تیموری بر سر تصاحب حکومت بود. پدر امیر علی شیر در همان سال‌ها همراه با خانوادهٔ خود هرات را به مقصد شیراز که امنیت بیشتری داشت، ترک کرد. امیر علی شیر در این سفر حدوداً شش ساله بود که میان او و مولانا شرف‌الدین علی یزدی در نزدیکی تفت یزد دیداری فراهم آمد (← ص ۱۴۱). ظاهراً در همین سفر بود که امیر علی شیر بر سر مزار حافظ شیرازی رفت و رباعی حک شده بر سنگ قبر مولانا محمدطالب جاجرمی را به خاطر سپرد و ضمن شرح احوال او در مجالس النفایس ثبت کرد (← ص ۱۳۳). در این میان، درگیری میان شاهزادگان هرات ادامه داشت، تا اینکه بابر میرزا توانست در ۸۵۳ ق. حکومت هرات را به دست آورد. اوضاع هرات پس از سلطنت بابر بهبود پیدا کرد و پدر امیر علی شیر با خانواده در حدود ۸۵۴ ق. به هرات کوچید و مدتی امارت سبزواری و استرآباد را تحت حمایت بابر بر عهده گرفت. امیر علی شیر نیز در هرات مورد عنایت خاص بابر قرار گرفت و با سلطان حسین میرزا هم‌درس بود (← صص ۱۳۸، ۳۰۴؛ خواندمیر، ۱۳۳۳: ۴/ ۱۳۷).

۱-۳) سفرها و تحصیلات

بابر در ۸۶۱ ق. درگذشت و طولی نکشید که اوضاع هرات مجدداً آشفتن شد. درگیری میان شاهزادگان تیموری همراه با تعرض ترکمانان، هرات را به منطقهٔ ناامنی تبدیل کرد؛ در نتیجه، امیر علی شیر به مشهد کوچید و مدتی با وجود بیماری و غربت به کسب علوم

پرداخت (← ص ۱۵۸).

دیری نگذشت که سلطان ابوسعید میرزا در ۸۶۳ ق. بر هرات مسلط شد و اوضاع آنجا نسبتاً سامان یافت. در همین اوقات، امیر علی شیر به امید حمایت سلطان ابوسعید مشهد را به مقصد هرات ترک کرد، اما سلطان از او به شایستگی استقبال نکرد و امیر علی شیر مجبور شد به سمرقند مهاجرت کند (خواندمیر، ۱۳۳۳: ۴/ ۱۳۷). او در سمرقند تحت حمایت خواجه فضل‌الله ابواللیثی به تحصیل علوم پرداخت و از مجالس خواجه عبیدالله احرار نیز بهره‌مند شد (عبدالرزاق سمرقندی، ۱۳۸۳: ۲/ ۱۰۰۳).

امیر علی شیر در سمرقند از عنایت امیر درویش محمد ترخان و امیر احمد حاجی، صاحب‌اختیاران ماوراءالنهر برخوردار بود (خواندمیر، ۱۳۳۳: ۴/ ۱۳۷)، اما این حمایت ظاهراً جنبه مادی نداشت، زیرا اقامت او در سمرقند با فقر و سختی همراه بود. طولی نکشید که سلطان حسین میرزا توانست حکومت هرات را پس از قتل سلطان ابوسعید در ۸۷۳ ق. به دست گیرد؛ امیر علی شیر نیز وقتی از سلطنت او آگاهی یافت، از سمرقند راهی هرات شد و به دربار سلطان حسین پیوست (← ص ۳۰۵).

۱-۴) فعالیت‌های ادبی

امیر علی شیر در سرودن شعر به دو زبان ترکی و فارسی توانایی داشت، اما قریحه شاعری او بیشتر به شعر ترکی متمایل بود (خواندمیر، ۱۳۷۸: ۶۹). حکایاتی در آثار او و معاصرانش (← ص ۱۱۸؛ خواندمیر، ۱۳۷۸: ۴۹) مذکور است که نشان‌دهنده فن بیان و مهارت شعرخوانی او در ایام کودکی است. معاصران امیر علی شیر مقام او را در شعر ترکی مانند مرتبه مولانا جامی در شعر فارسی دانسته‌اند (← ص ۳۰۷)، اما او خود را از روی تواضع «ریزه‌چین خوان و خوشه‌چین خرمن شاعران» به شمار آورده است (← ص ۱۹۲). او در سرودن و تألیف بیشتر انواع ادبی منظوم و منثور طبع آزمایی کرد، اما سرودن و شکافتن معما یکی از انواع ادبی مورد توجه او بود و همین توجه باعث شد تا بسیاری از شاعران معاصر با او به معناسرایی گرایش پیدا کنند و فن معما روز به روز راه پیشرفت ببیماید و لطافت و دقت آن افزایش پیدا کند (خواندمیر، ۱۳۷۸: ۷۴).

ماده تاریخ نیز یکی از انواع ادبی منظومی است که امیر علی شیر در کنار معما، به

سرودن و شکافتن آن توجّه داشت و به تبع او شاعران فراوان دیگری به این نوع ادبی گرویدند (همان: ۷۵).

امیر علی شیر علاوه بر علاقه و اشتغال به شعر و ادبیّات، به شاعران و امور آنان نیز توجّهی ویژه داشت و این عنایت باعث شد تا شاعران معاصر او به نهایت آرزوهای خود دست یابند (همان، ۱۳۷۲: ۷۸) و بسیاری از آنان به پاس خدمات امیر علی شیر، آثار ادبی خود را به نام او مزین کنند (همان، ۱۳۷۸: ۸۵).

ظاهراً امیر علی شیر بیشترین تلاش خود را در ارتباط با حمایت و عنایت شاعران، پس از استعفا از حکومت استرآباد به کار گرفت (← ص ۳۰۶). او با وجود تمام مشغله‌های روزانه، با شاعران و ادیبان نشست و برخاست داشت و به تفاریق مجالسی برای گرد آمدن سرایندگان و طرح مباحث ادبی ترتیب داد (دولتشاه، ۱۳۸۵: ۸۹۲). اطلاعات منابع حاکی از آن است که چندان شاعر و معّاسرا تحت حمایت و تربیت او نشو و نما یافتند که مشابه آن در هیچ عهده سابقه نداشت (← ص ۳۰۷).

امیر علی شیر پیش از نفوذ در دربار سلطان حسین میرزا، در شهرهای مختلف خراسان و ماوراءالنهر به خدمت تعدادی از شاعران درآمد و مشمول التفات آنان قرار گرفت. دیدار امیر علی شیر با مولانا شرف‌الدین علی یزدی را نیز باید ریشه در اشتیاق دیرینه او به شاعران و مسئله شعر دانست که در مراحل بعدی زندگی به دغدغه مهمّی تبدیل شد (← ص ۱۴۱). دیدارهای ایّام نوجوانی امیر علی شیر در سبزوار و سمرقند بیشتر به قصد فراگیری علوم و فنّ شعر بود، اما طولی نکشید که او چنان مهارتی در فنّ شعر به دست آورد که مهارت‌ها و انتقادات ادبی خود را در بیشتر این دیدارها، در محضر دیگر شاعران مطرح کرد (← ص ۱۶۵). در بعضی از دیدارهای امیر علی شیر با شاعران، سرودن و شکافتن معّتا و طرح مباحث انتقادی دربارهٔ آن برجستگی خاصی دارد و گاهی اوقات، طرح همین مباحث زمینه‌ساز دیدارهای بعدی آنان شده‌است (← ص ۱۵۱).

امیر علی شیر به گردآوری اشعار شاعران نیز علاقه و اهتمام خاصی داشت، به طوری که تعدادی از معّتاهای محمّد نعمت‌آبادی را گرد آورد (← ص ۱۶۸) و برای جست‌وجوی اشعار مولانا سگّاکي بسیار تلاش کرد (← ص ۱۷۵).

ارتباط امیر علی شیر با بعضی از شاعران هرات گاه بسیار عمیق بود و حالت پدر-فرزندی داشت. مواردی مانند شطرنج‌بازی و سیر و سیاحت او با شاعران و فراهم آوردن امکانات رفاهی آنان، حاکی از وجود رابطه خاص او با این دست از شاعران است (خواندمیر، ۱۳۷۸: ۱۳۵، ۱۴۰). البته، حمایت‌های امیر علی شیر را باید نتیجه عنایات شاعران به او در ایام نوجوانی و جوانی دانست، به طوری که بسیاری از شاعران به دلیل همین توجّهات و عنایات امیر علی شیر ترک وطن کردند و تحت تربیت و سفارش او در فنون شعر بسیار پیشرفت کردند و با مناصب، حقوق و هدایای او زندگی آرام و مرفّهی به دست آوردند. امیر علی شیر توانست استعداد بعضی از شاعران را کشف کند و بیشتر آنان را با اصلاح و آموزش خود به شهرت برساند (← ص ۲۸۳)، امّا معدود شاعرانی نیز بودند که عدم صلاحیت آنان زحمات امیر علی شیر را به باد داد (← ص ۱۹۳).

عنایت امیر علی شیر به شاعران تنها منحصر به دیدار حضوری با آنان نبود، بلکه سرایندگان ملازم با او گاه نقش پل ارتباطی میان او و دیگر شاعران را بر عهده داشتند و گاهی نیز نامه و مکاتبه باعث استواری این ارتباطات بود؛ به عنوان مثال، بخشی از مجالس‌النفایس مشتمل بر معرفی شاعرانی است که اصلاً میان آنان و امیر علی شیر دیداری رخ نداده و آنان ماندگاری احوال و آثار خود را مدیون امیر علی شیر هستند (← صص ۱۳۸، ۲۰۶). ارتباط امیر علی شیر با معدودی از شاعران گاه با کدورت نیز همراه بود و مولانا صانعی از جمله شاعرانی بود که هدف خشم امیر علی شیر قرار گرفت (← ص ۱۷۷).

از یک سو، دیدار و ملازمت با امیر علی شیر برای بیشتر شاعران هرات باعث مباحثات بود و از دیگر سو، از دیدگاه امیر علی شیر ملازمت و مصاحبت با بعضی از شاعران بزرگ مانند مولانا جامی غنیمت و مایه تبرک بود. او علاقه وافری به حضور در محافل ادبی شاعران داشت و در مجالس‌النفایس به حضور خود در دو محفل پل مالان و باغ سفید و دیدار با مولانا ایازی اشاره کرده است (← ص ۱۶۵).

۵-۱ اقدامات هنری

امیر علی شیر علاوه بر فعالیت در عرصه‌های مختلف سیاسی - نظامی، علمی - فرهنگی